

УДК 581.55+574.5/.6(477.63)

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ РОСЛИННИХ УГРУПОВАНЬ
ПРИРОДНО – ТЕХНОГЕННИХ ВОДОЙМ КРИВОРІЖЖЯ**

Є.В. Поздній

асистент кафедри ботаніки та екології
Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «КНУ»
e-mail: van_der_pou@mail.ru

В результаті діяльності людини на території Кривого Рогу виник цілий ряд нових ландшафтних елементів, зокрема, водойми природно–техногенного походження, що сформувались спонтанно у результаті затоплення відпрацьованих кар’єрів.

Дослідження процесів трансформації рослинних угруповань як природних, так і штучних водойм мають давню історію. З’ясовано особливості різних стадій сингенезу та напрямків сукцесійних процесів, особливості формування рослинних угруповань різних за походженням водойм у залежності від екологічних умов, розроблено заходи оптимізації стану водних об’єктів.

Разом з тим, дослідження особливостей формування та розвитку специфічних для промислових регіонів водойм природно–техногенного походження мають не системний характер. Видовий та екологічний склад рослинних угруповань природно–техногенних (кар’єрних) водойм описано при формуванні списку видів рослин урбанофлори Кривого Рогу, розробці обґрунтування створення ландшафтного заказнику місцевого значення «Візирка» тощо. Таким чином, дослідження особливостей складу рослинних угруповань вищої водної та прибережно-водної рослинності (далі – макрофітів) кар’єрних водойм потребують деталізації, що і визначає актуальність нашого дослідження.

Об’єктом гідробіологічних досліджень слугували угруповання макрофітів природно-техногенних водойм Криворіжжя. Сформовані у западинах відпрацьованих кар’єрів озера є унікальними за цілим комплексом

показників, а саме: генезисом, морфологією, фізичними та хімічними показниками вод.

Метою даної роботи є встановлення особливостей формування рослинних угруповань макрофітів природно–техногенних водойм Криворіжжя. Відбір, аналіз та визначення рослин проводився за стандартними методиками. Опис рослинності, чисельність окремих видів, здійснювався на окремих ділянках площею від 10 м² до 100 м². При дослідженні кар'єрних водойм Криворіжжя було зареєстровано 16 видів вищих рослин – макрофітів. Описані види відносяться до 13 родів, 12 родин, 2 класів та 1 відділу (*Magnoliophyta*). В рослинних угрупованнях макрофітів природно-техногенних водойм переважають родини класу *Liliopsida*. Основу рослинних угруповань природно-техногенних водойм складають види, що відносяться до монотипних родин.

Головна роль в заростанні природно – техногенних водойм належить гідатофітам що укорінюються, гідатофітам з редукованою кореневою системою та, в меншому ступені, повітряно-водним гідрофітам,. Гідрофіти з плаваючими на воді листям майже відсутні, що пов'язане з нестабільним гідрорежимом більшості досліджених водойм. Вищі одиниці еколого - флористичної класифікації добре відображають сукцесійний статус та екологічні умови, в яких формуються рослинні угруповання. Загальним для всіх досліджених водойм є відсутність угруповань вільно плаваючих на поверхні та в товщі води плейстофітів. Ці рослини не формують окремих асоціацій, а зустрічаються лише як елемент домінуючих у більшості водойм асоціацій прикріплених до дна рослин.

Серед останніх, в свою чергу, відсутні угруповання, представлені гідатофітами з плаваючим листям. Гелофіти формують досить типові для глибоководних водойм зі стоячою водою асоціації *Pragmitetalia*. Але роль цих угруповань в формуванні рослинних угруповань незначна. За приуроченістю до типу ценозів основу рослинних угруповань макрофітів природно-техногенних водойм складають акванти. Серед останніх за адаптацією до

водного середовища група гідатофітів є найбільшою за біорізноманіттям. Реофільність є виключенням серед зареєстрованих видів .

Рослинні угруповання досліджених природно-техногенних водойм проходять в даний час піонерну стадію сукцесії. Основу рослинних угруповань досліджених водойм складають види, що є нейтрофілами, акарбонатфілами, мезотрофами. Особливості розташування досліджених водойм відносно гідрографічної мережі регіону та біологія розповсюдження діаспор макрофітів визначають особливості видового складу рослинних угруповань природно-техногенних водойм. Особливості таксономічного складу, відсутність або наявність певних екологічних груп у складі рослинних угруповань досліджених водойм свідчить про специфічність умов та незавершеність процесу формування рослинних угруповань природно-техногенних водойм Криворіжжя.

Отримані результати можуть бути використані при дослідженні швидкості, характеру сукцесії та напрямку розвитку водних фітоценозів та водних екосистем в цілому, для наукового обґрунтування експлуатації природно-техногенних водойм Криворіжжя з урахуванням особливостей формування таксономічного та екологічного складу гідробіонтів.

УДК 582.32:54.06

**ДИНАМІКА ПРОЕКТИВНОГО ПОКРИТТЯ І БІОМАСИ МОХІВ
ЗАЛЕЖНО ВІД УМОВ ЕДАФОТОПУ НЕМИРІВСЬКОГО
РОДОВИЩА СІРКИ**

І.В. Рабик¹, О.І. Щербаченко²

1 - провідний інженер, 2 - к.б.н., м.н.с.
Інститут екології Карпат НАН України
e-mail: irenefr@yandex.ua

Важливою проблемою у Львівській області є ревіталізація значних площ посттехногенних територій, що залишились після видобутку самородної сірки. Зокрема, ділянки Немирівського і Язівського родовищ (Яворівський р-н, Львівська область) загальною площею 770 га, розробляли